

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเรื่องการทอผ้า : กรณีศึกษา บ้าน โลกเจริญ ตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ ผสานวิธี (Mixed Methodology) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มบุคคลตามมาตรา 9 พระราชบัญญัติการศึกษาอนุระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ซึ่งประกอบด้วย ผู้เรียน ได้แก่ เด็กและเยาวชนในพื้นที่ จำนวน 15 คน ผู้จัดการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้านทอผ้า จำนวน 14 คน และผู้ส่งเสริมและสนับสนุน ได้แก่ ผู้นำชุมชน จำนวน 6 คน ในการวิจัยยึดตาม แนวทางการจัดการศึกษาตาม ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการในช่วงเดือน พฤศจิกายน 2552 - มิถุนายน 2553 สถานที่วิจัย คือ บ้าน โลกเจริญ ตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้เสนอตามหลัก ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อถอดองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษากระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยการทอผ้าของ กลุ่มแม่บ้านบ้าน โลกเจริญ ตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัธยาศัยการทอผ้าของกลุ่มแม่บ้าน บ้าน โลกเจริญ ตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ถอดองค์ความรู้ของครูภูมิปัญญาในท้องถิ่น

1. ผลการถอดองค์ความรู้เรื่องการทอผ้าได้ทำการสัมภาษณ์ความคิดเห็นเด็กและ เยาวชน พบว่า เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้หญิง อายุจะอยู่ระหว่าง 13-15 ปี เด็กและ เยาวชนส่วนใหญ่จะศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา เด็กส่วนใหญ่เวลาว่างจะนอนดูทีวี คุยโทรศัพท์ วันเสาร์อาทิตย์ก็จะขับรถจักรยานยนต์ไปเล่นกับเพื่อน ในหมู่บ้านใกล้เคียง เด็กจะ มีเวลาว่างในวันจันทร์ถึงวันศุกร์วันละประมาณ 3 ชั่วโมง ส่วนวันเสาร์อาทิตย์เด็กจะมีเวลาว่าง

ประมาณวันละ 6 ชั่วโมง เวลาว่างส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนจะอยู่กับเพื่อน ผู้ปกครองของเด็กและเยาวชน ร้อยละ 60 มีอาชีพทอผ้า มีเด็กและเยาวชน ร้อย 30 เคยช่วยผู้ปกครองทอผ้า แต่ก็ยังไม่มีความชำนาญมากนัก เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เรื่องการทอผ้า เด็กและเยาวชนทุกคนเคยเห็นกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ในการจัดกิจกรรมเด็กส่วนใหญ่อยากลงมือปฏิบัติจริงในสถานที่จริง เด็กและเยาวชนมีความตื่นเต้นดีใจที่มีกิจกรรมของภูมิปัญญาชาวบ้านในชุมชนของตัวเอง เพราะเด็กส่วนใหญ่เห็นผู้ปกครองของทอผ้าแต่ไม่กล้าช่วยทำเพราะกลัวทำให้งานเสียหาย เด็กและเยาวชนทุกคนจึงตั้งเป้าหมายว่าอยากทอผ้าให้ได้ แต่ถ้าไม่ได้ถึงขั้นที่ทอผ้าได้แต่ขอให้ทำได้เป็นบางส่วนจะได้ช่วยผู้ปกครอง เพื่อที่จะแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองบ้าง

2. ผลการถอดองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการทอผ้า ทำการถอดองค์ความรู้โดยการสัมภาษณ์

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง ผลการวิจัยปรากฏผล ดังนี้

โดยสตรีกลุ่มแม่บ้านทอผ้าร้อยละ 85 เป็นผู้มีอายุ 30-55 ปี กลุ่มแม่บ้านร้อยละ 75 จะจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 การประกอบอาชีพทอผ้ากลุ่มแม่บ้านจะทำเป็นอาชีพเสริม นอกเหนือจากการทำไร่-ทำนา กลุ่มแม่บ้านร้อยละ 80 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เกิด การเข้าร่วมกลุ่มจะส่วนมากจะอยู่ระหว่าง 3-6 สมาชิกทุกคนมีความสนใจและมีประสบการณ์การเรียนรู้ในการทอผ้าพื้นเมือง ตลาดจนมีวิธีการดำเนินชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน

2.1.1 กระบวนการเรียนรู้การทอผ้ากลุ่มแม่บ้าน บ้าน โลกเจริญ ตำบลหนองกุงศรี อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการนำไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอัครยาชัยเรื่องการทอผ้าต่อไป

1) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มแม่บ้าน พบว่า ในอดีตชาวบ้าน โลกเจริญ ส่วนใหญ่จะทอผ้าไหมมัดหมี่ ต่อมาได้มีโครงการอบรมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม โดยมีแม่หม่อน ที่ได้ไปอบรมที่จังหวัดขอนแก่น 1 เดือน ได้นำความรู้มาปฏิบัติและถ่ายทอดให้กับชุมชน ได้ริเริ่มปลูกหม่อนเลี้ยงไหมเป็นอาชีพเสริมแก่ครอบครัว เริ่มปลูกหม่อนได้พันธุ์มาจากจังหวัดร้อยเอ็ดมาปลูกตามไร่บ้าน และตามไร่ปลายนา พันธุ์หม่อนที่นำมาปลูกมีอยู่ 2 ชนิด คือ 1) พันธุ์พื้นเมือง (ตามพื้นบ้าน เรียกว่า หม่อนน้อย) 2) พันธุ์เกษตร (เรียกว่า หม่อนใหญ่พันธุ์เกษตร) ต่อมานำฝักแม่พันธุ์ที่จะฟัก เริ่มนับวันฟักจากวันที่ออกไข่ 8-9 วัน หลังจากนั้น 1-3 วันแรกเริ่มกินใบหม่อนอ่อนๆ นับไปอีก 3 วัน จะเป็นวัน

หม่อนนอน เริ่ม 1-3 วันต่อไปจะนอนครั้งที่ 2 ทุกๆ 3 วัน หม่อนจะนอนเป็น 4 ครั้ง จากการนอนครั้งที่ 4 คือ นอนครั้งสุดท้ายของตัวหม่อน ตัวหม่อนจะเริ่มมีขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนตัวเท่านิ้วก้อย แล้วนับจากหม่อนนอนครั้งที่ 4 ครั้งสุดท้าย นับไปอีก 7 วันตัวหม่อนพร้อมที่จะสุก ลักษณะหม่อนสุกตัวจะเหลือง และจะไม่กินใบหม่อนอีก หลังจากที่หม่อนสุกเราจะเก็บตัวหม่อนเข้าใส่จ่อที่เตรียมไว้ เก็บตัวหม่อนใส่ให้เต็มแล้วเอาผ้าคลุมไว้ให้มิดชิด นับอีก 3-4 วัน พอรุ่งเช้าตัวหม่อนที่ใส่จ่อจะถักใยเหลือง แล้วจากนั้นอีกประมาณ 3 วัน เราก็เก็บฝัก (ฝักหลอก) ออกจากจ่อ ใส่ภาชนะพร้อมที่จะสาวไหม คือการดึงไหมให้เป็นเส้น แล้วจึงนำไปย้อมสีตามที่ต้องการ และนำมาทอตามที่ต้องการ และต่อมาจะเริ่มมีการทอผ้าโดยการใส่ฝ้ายในการทอ และต่อมาจะมีทั้งการทอผ้าไหมสืบต่อมาเรื่อยๆ และช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมีการพัฒนาทำด้ายประดิษฐ์น้ำหนึ่ง มาทอผ้า ซึ่งเรียกว่าผ้าทอลายเกล็ดเต่า ซึ่งพัฒนามาเรื่อยๆ จึงถึงปัจจุบัน

2) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับปัจจัยในการก่อตั้งกลุ่ม พบว่าสตรีผู้ประกอบการอาชีพทอผ้าพื้นเมืองเหล่านี้ มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องกับสัมพันธภาพการทอผ้าพื้นเมืองมาตั้งแต่เด็ก เคยเห็นผู้ใหญ่ที่เป็นหญิงนั่งทอผ้าอยู่ใต้ถุนบ้าน ในยามว่าง ต่อมาผ้าที่ถูกทอตั้งกล่าวก็ถูกนำมาใช้สอยอยู่ในครัวเรือน ทั้งตัดเย็บเป็นเสื้อผ้า หรือใช้เป็นผ้าปูและผ้าคลุมต่างๆ ตามแต่ต้องการ แต่การทอตั้งกล่าวไม่ได้เป็นสิ่งที่อยู่ในความสนใจของผู้เป็นเด็กมากนัก ไม่มีใครใส่ใจที่จะฝึกทอให้เป็น กลับเห็นว่าเป็นงานของผู้ใหญ่ไม่ควรเข้าไปยุ่ง เพราะหากทำให้เกิดความเสียหายขึ้นแล้วก็อาจจะถูกตำหนิได้ในที่สุด รวมทั้งผู้ใหญ่ก็ได้ใส่ใจที่จะทำให้เด็กทอผ้าเป็น ดังเช่นที่แม่वासนา พรมตา สมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มทอผ้าพื้นเมือง อายุ 50 ปี ได้กล่าวว่าในสมัยเด็กก็เคยเห็นแม่ที่นั่งทอผ้าอยู่ใต้ถุนบ้าน แต่ก็ไม่ได้ยุ่งอะไรด้วย เพราะมักจะถูกห้ามเมื่อเข้าไปใกล้ แต่จำได้ว่าตนเองกับเพื่อนผู้ใหญ่อีก 2 คนซึ่งอยู่บ้านในละแวกเดียวกันเคยไปหากิ่งไม้แล้วนำมาเรียงเอาเศษด้ายที่แม่ใช้ทอมาสอดขึ้นๆ ลงๆ คล้อยกับการทอผ้าแต่ครั้งนั้นก็ถือว่าเป็นการเล่นตามธรรมชาติของเด็ก แต่พอเติบโตขึ้นมาก็เลิกเล่นแบบนี้

นอกจากนั้นแม่वासนา ยังเล่าต่ออีกว่า ตนเองได้เริ่มฝึกทอผ้าอย่างจริงจังตอนเรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เพราะไม่ได้เรียนต่ออีก แม่เริ่มให้ทอผ้าฝืนเล็กก่อน เมื่อเริ่มคล่องก็ได้ทอเป็นผ้าฝืนใหญ่ที่สามารถตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าใช้สวมใส่ได้ แต่ลวดลายที่ทอก็เป็นลวดลายที่ง่ายไม่มีเทคนิคพิเศษอะไร ผ้าที่ทอได้จึงคล้ายๆ กับของคนอื่น จะต่างกันก็สีที่จะทอตามที่ตนเองชอบ จนในที่สุดก็เลิกทอ เพราะช่วงนั้นคนนิยมหันมาสวมใส่เสื้อผ้าที่ตัดเย็บด้วยผ้าใยสังเคราะห์ที่มีอยู่ขายทั่วไปในท้องตลาด จนกระทั่งแต่งงานมีลูก ตอนนั้นตัวเองกับสามีก็ยังช่วยกันทำไรนา แต่ช่วงคนหันกลับมานิยมสวมใส่ผ้าทอพื้นเมืองอีกครั้ง หนึ่ง ชาวบ้านก็หัน

มาทอผ้าไว้ขายกันมากขึ้น ประกอบกับทางศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนได้มาติดต่อกับชาวบ้าน ในหมู่บ้านหากมีคนสนใจจะทอผ้าขายจะหาวิทยากร หรือผู้รู้มาสอนให้ และยังสนับสนุน เส้นด้าย ชาวบ้านในหมู่บ้านจึงชักชวนและรวมตัวกันได้ 15 คน ในที่นี้ยังมีคนที่มิกที่ใส่ทอผ้า อยู่แล้ว ส่วนพื้นฐานการทอผ้าของแต่ละคนก็มีไม่เท่ากัน ขณะนั้นป้าวงเดือนนับ ได้ว่าเป็นคนที่มีพื้นฐานในการทอผ้ามากที่สุด

3) ในการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับผู้ก่อตั้งกลุ่ม พบว่า ผู้ก่อตั้งกลุ่ม เดิมคือนางหมอนจันทร์ และต่อมานางหมอน จันทร์ ได้วางมือจากการทอผ้าเนื่องจาก ตัวเองแก่ชรา และเจ็บป่วยอยู่บ่อยครั้ง จึงให้นางวาสนา พรมตา (คนปัจจุบัน) ในปัจจุบันได้ให้ นางวาสนา พรมตา เป็นประธานกลุ่มแทน พร้อมทั้งคณะกรรมการอีก 13 คน ซึ่งได้แก่ รองประธาน 1 คน เภรัญญิก 3 คน กรรมการกลุ่ม 8 คน และเลขานุการ 1 คน

4) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับจำนวนสมาชิกในกลุ่ม พบว่า ปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกทั้งหมด 14 คน ซึ่งลดลงจากเดิม 20 คน ซึ่งบางคนเข้ามาร่วมกลุ่มแล้ว พอทำงานได้ไม่นานจึงรู้ว่าตัวไม่มีความรู้ไม่ชอบจึงออกจากกลุ่มไปประกอบอาชีพอื่นที่ตนเอง มีสนใจ สมาชิกทั้งหมด คือ 1. นางวาสนา พรมตา ประธาน 2. นางไพเวียง คำศิลา รองประธาน 3. นางคำสอน ภูคาบเพชร เพรัญญิก 4. นางเข็มทอง คุณละ เพรัญญิก 5. นางวันมะณี ภูคาบ เพรัญญิก 6. นางสายทอง ภูพาที กรรมการ 7. นางฉวี ชันอาสา กรรมการ 8. นางทองศรี ภูด้อม กรรมการ 9. นางมุกดา ภูพาที กรรมการ 10. นางคำปลิว ภูโสดา กรรมการ 11. นางทองเลียบ หมื่นภู กรรมการ 12. นางทองคำ พากิรมย์ กรรมการ 13. นางทองปาน พุกบุรีกรรมการ และ 14. นางวงเดือน แสนลี เลขานุการ

5) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม พบว่า สตรีที่เข้าร่วมกลุ่ม เพื่อประกอบอาชีพทอผ้าพื้นเมืองส่วนใหญ่จะแต่งงานมีครอบครัวแล้ว แต่มีบางส่วน ที่หย่าร้างกับสามีแต่มีลูกและพ่อแม่ที่ต้องรับผิดชอบดูแลอยู่ ก่อนที่สตรีผู้ประกอบอาชีพทอผ้า พื้นเมืองจะเข้าสู่อาชีพนี้ ครอบครัวส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางการเกษตร มีรายได้ไม่แน่นอน และดำรงชีวิตแบบเกษตรแบบดั้งเดิม ปลูกข้าว ปลูกผักไว้กินในครอบครัว ส่วนที่เหลือก็จะเอาไปขาย และหากต้องการสินค้าใดก็ไปหาซื้อจากตลาดหรือร้านค้าในหมู่บ้านและ ยังคงมีการแบ่งปันกันระหว่างเพื่อนบ้านบ้าน ชีวิตจึงเป็นไปอย่างพออยู่พอกินไม่ค่อยเดือดร้อน เวลาว่างจากการทำอาชีพหลักคือการทำเกษตร ก็จะทอผ้าเพื่อเก็บไว้ใช้ใ้ครอบครัว และขายให้เพื่อนบ้านที่มาขอซื้อ รวมทั้งในโอกาสพิเศษต่างๆ งานบวช งานแต่งงาน

การรวมกลุ่มแม่บ้านทอผ้าบ้านโคกเจริญเริ่มก่อตั้งขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2540 โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มทอผ้าบ้านโคกเจริญ ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่น ให้งบประมาณจัดตั้งกลุ่มครั้งแรกและ เพื่อใช้เป็นทุนในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์และกี่ทอผ้า การจัดตั้งกลุ่มในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสตรีในชุมชนและ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการขาดทุนจากอาชีพทางการเกษตร ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่ไม่เอื้ออำนวยจนเกษตรกรในชุมชนต้องประสบความเดือดร้อนการก่อตั้งกลุ่มทอผ้าของบ้านโคกเจริญ อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบไปด้วยสมาชิกจำนวน 14 คน ซึ่งต่างก็มีความรู้และประสบการณ์ในการทอผ้าพื้นเมืองมาแล้วจากการถ่ายทอดของครอบครัวตั้งแต่เมื่อยังอยู่ในวัยเด็กและบางคนก็ได้ละทิ้งการทอผ้าพื้นเมืองมาเป็นหลายปีแล้ว ต่อมาเมื่อมีรวมตัวกันก่อตั้งเป็นกลุ่มอาชีพทอผ้าแล้ว ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจึงได้เข้ามาสนับสนุนในการให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการทอผ้า โดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนได้ไปติดต่อผู้มีฝีมือในการทอ เพื่อมาสอนวิธีและเทคนิคในการทอผ้าพื้นให้แก่สมาชิก

หลังจากที่ครูซึ่งเป็นวิทยากรที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนติดต่อ เพื่อมาสอนเทคนิคและวิธีการทอผ้าให้แก่สมาชิกของกลุ่มเป็นเวลา 20 วัน ได้ให้ความรู้และสอนจนสมาชิกเกิดทักษะในการทอผ้าพื้นเมืองและสามารถนำมาประกอบเป็นอาชีพ เพื่อสร้างเสริมรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวได้แล้วนั้น กลุ่มจึงได้เปิดรับสมัครสมาชิกเพิ่ม โดยผู้สมัครจะต้องเป็นคนภายในชุมชน และสนใจในอาชีพการทอผ้า และผู้สมัครต้องเสียค่าสมัครแรกเข้า 100 บาท เพื่อนำเงินส่วนนี้มาสมทบกับทุนเดิมที่มีอยู่และหากสมาชิกยังไม่มีกี่ทอผ้าเป็นของตนเอง สมาชิกสมาชิกก็ต้อง สมาชิกก็ต้องจัดหาที่ทอผ้า เพื่อนำมาใช้ในการทอผ้าเอง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะให้ผู้ชายในครอบครัวที่มีฝีมือในด้านช่างไม้จัดทำให้ โดยอาศัยที่ทอผ้าของสมาชิกคนอื่นเป็นแบบอย่างในการประกอบ เมื่อมีที่ทอผ้าและวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าที่หาซื้อได้จากกลุ่มแล้วนั้น สมาชิกใหม่ที่ยังไม่มีทักษะในการทอผ้าก็จะให้สมาชิกเก่าที่สามารถทำได้แล้วเป็นผู้สอนและแนะนำให้ การทอผ้าพื้นเมืองตัวสมาชิกหรือผู้ที่ทอก็ต้องเก็บไว้ใช้เองหรือเก็บไว้ขายใหม่ในครั้งต่อไป โดยระหว่างการค้าเนินกิจกรรมของกลุ่ม ในช่วงนี้จะพัฒนาประจำตำบลเป็นผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด

6) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนแหล่งเงินทุนในการก่อตั้งกลุ่ม พบว่า จากการส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องการผลิตผ้าทอพื้นเมืองของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยจัดให้มีการอบรมเรื่องการทอผ้าขึ้นภายในชุมชน โดยมีกำหนดระยะเวลาการสอนให้เพียง 30 วัน

ซึ่งนับเป็นเวลาที่สั้นมาก แต่ก็นับเป็นการรื้อฟื้นวิธีการทอผ้า รวมทั้งได้เรียนรู้เทคนิคในการทอผ้ามากขึ้น แต่ด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลา ในช่วง 20 วันที่เรียนกับวิทยากรที่การศึกษานอกโรงเรียนจัดมาให้ จะสอนการทอผ้าลายพื้น และลายเกล็ดเต่า ลายสอง อย่างละไม่มากนัก ต่อจากนั้นก็เป็นการทอด้วยวิธีการปรักษาหรือกันเองในกลุ่มจนผู้ทอ ต่อมาก็สามารถทอผ้าลายเกล็ดเต่า ลายสามได้ หลายคนสามารถทอผ้าออกมาเป็นผืนได้ แต่ก็มีบางคนที่ไม่ทอไปเพราะคิดว่าตนเองไม่มีความถนัดทางด้านทอผ้า ส่วนคนที่ทอได้ทอเสร็จหนึ่งผืน ก็ทอใหม่อีก เมื่อมีคนมาขอซื้อ มีส่วนราชการต่างๆ ในอำเภอ เข้ามาสั่ง เพื่อเอาไปตัดไปเป็นชุดของส่วนราชการต่างๆ หรือไม่ก็เอาไปขายในงานสำคัญของอำเภอ เช่น งานไหว้เจ้าปู่ประจำอำเภอ ต่อมาก็มีส่วนราชการนำอุปกรณ์ต่างๆ เข้ามาสนับสนุนกลุ่ม และเริ่มในปี พ.ศ. 2548 มีหน่วยงานส่วนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนงบประมาณทุกปี ปีละ 20,000 บาท จนถึงปัจจุบัน

7) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านในการได้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้เรื่องการทอผ้า พบว่า

กลุ่มที่ 1 ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัว มีด้วยกัน 8 คน คือ

1. นางวาสนา พรมตา 2. นางคำสอน ภูภาพเพชร 3. นางเข็มทอง คุณละ 4. นางสายทอง ภูพาที 5. นางกองศรี ภูต่อม 6. นางมุกดา ภูพาที 7. นางคำปลิว ภูโสดา 8. นางวงเดือน แสนดี

กลุ่มที่ 2 ได้รับการถ่ายทอดจากกลุ่มเพื่อน มีด้วยกัน 4 คน คือ ประธาน

1. นางไพเวียง คำศิลา 2. นางวันมะณี ภูฉายา 3. นางลวี ชันอาสา 4. นางทองคำ พาภิรมย์

กลุ่มที่ 3 ได้รับการถ่ายทอดจากกลุ่มอาชีพ มีด้วยกัน 2 คน คือ

1. นางทองปาน พุคบุรี 2. นางทองเลียบ หมื่นภู

กระบวนการเรียนรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการทอผ้าพื้นเมืองของผู้ประกอบอาชีพทอผ้า ส่วนใหญ่ได้รับการถ่ายทอดมาจากครอบครัว แต่ก็มีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้ประกอบอาชีพทอผ้าจนสามารถทำให้คนกลุ่มนี้สามารถยึดอาชีพการทอผ้าเป็นอาชีพเสริมในการหาเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ปัจจัยต่างๆ นั้นนอกจากครอบครัวแล้วยังมีโรงเรียน กลุ่มเพื่อน กลุ่มอาชีพ ซึ่งส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ด้านอาชีพของผู้ประกอบอาชีพทอผ้า ดังนี้

1. ครอบครัว

กระบวนการเรียนรู้เรื่องการทอผ้าจากครอบครัว โดยครอบครัวเป็นสถาบันที่มีบทบาทต่อการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าทั้งทางตรงและทางอ้อม กระบวนการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าจากครอบครัวเริ่มจากขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

เริ่มจากวัยเด็กจนถึงเข้าโรงเรียนเด็กจะเห็นบุคคลในครอบครัว เช่น พี่สาว แม่ ป้า น้า อา ช่วยกันทอผ้าสำหรับใช้ในครอบครัว ซึ่งการถ่ายทอดในขั้นตอนนี้จะเป็นลักษณะของการถ่ายทอดทางอ้อม กล่าวคือ บุคคลในครอบครัวจะทำกรทอผ้าหลังจากการทอผ้าจากว่างงานภาคเกษตร หรือเวลาก่อนนอน ช่วงนี้สมาชิกเล็กๆ ในครอบครัวก็จะได้รับรู้ได้เห็นการทอผ้า ขั้นตอนการทอผ้าและอาจได้ ช่วยเหลือกิจกรรมเล็กๆ น้อยๆ ที่พอทำได้ เช่น การหยิบจับอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ ที่ใช้ในการทอผ้า ทำให้ได้รับรู้จักว่าอุปกรณ์ต่างๆ เรียกชื่อว่าอะไร ทำงานอย่างไร แต่ยังไม่ทอผ้าไม่เป็น พ่อแม่และบุคคลในครอบครัวก็ยังไม่ได้อาสาถ่ายทอดให้เพราะเห็นว่ายังเด็กเกินไป ประกอบกับเด็กๆ ยังไม่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าว

เมื่อเด็กๆ เติบโตถึงวัยที่จะต้องเข้าเรียนภาคบังคับในระดับประถมแล้ว เด็กๆ ต้องไปเข้าโรงเรียนแต่ก็ยังคงได้เรียนรู้ถึงกระบวนการทอผ้าจากบุคคลในครอบครัวอยู่ในขณะที่กลับจากโรงเรียนมาอยู่บ้านหรือช่วงปิดเทอมเสาร์อาทิตย์ เมื่อเด็กจบจากโรงเรียนประถมศึกษาภาคบังคับ เด็กที่เรียนต่อในระดับมัธยมส่วนใหญ่ยังคงอาศัยอยู่กับครอบครัวในชุมชน ซึ่งก็นับได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ในเรื่องการทอผ้าของเด็กยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และในช่วงนี้จะมีเด็กบางส่วนที่ได้รับการถ่ายทอดในเรื่องการทอผ้าโดยตรงโดยบุคคลในครอบครัวจะฝึกสอนกระบวนการทอผ้าโดยตรง โดยบุคคลในครอบครัวจะฝึกสอนกระบวนการทอผ้าให้โดยใช้ช่วงเวลาตอนเย็น วันเสาร์-อาทิตย์ หรือวันปิดภาคเรียน เนื่องจากผู้ใหญ่คิดว่าเด็กโตพอที่จะช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่หรืองานต่างๆ ภายในบ้านได้แล้ว ซึ่งเด็กบางคนก็จบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อต้องออกมาช่วยครอบครัวประกอบอาชีพทำไร่ทำนา หรืออื่นๆ ก็จะเป็นผู้ได้รับการถ่ายทอดกระบวนการทอผ้า นี้อย่างจริงจังเพราะถือเป็นการหน้าที่ที่ต้องช่วยทำต้องสืบทอดจากบุคคลในครอบครัวและเพื่อนำผ้าที่ทอได้ใช้ต่อไป ซึ่งถือเป็นการเรียนรู้ที่จะนำไปปฏิบัติกับครอบครัวตนเองเมื่อแต่งงานแยกครอบครัวออกไป ดังนั้น ในช่วงนี้เด็กจึงต้องเรียนและฝึกฝนจนสามารถทอผ้าได้เอง

ผู้ที่สืบทอดกระบวนการทอผ้าจากครอบครัวนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นหญิง ส่วนผู้ชายนั้นมีเป็นจำนวนน้อยที่เรียนรู้จนสามารถทอผ้าได้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้ชายก็ได้รับคำตอบว่า เหตุที่ผู้ชายได้รับการถ่ายทอดน้อยเพราะเห็นว่าทอผ้าเป็นงานของผู้หญิง ส่วนผู้ชายต้องมีหน้าที่ในการทำไร่ ทำนา ประกอบอาชีพอื่นๆ ผู้ชายจะช่วยให้ก็คือการปลูกฝ้ายมาใช้ในครอบครัว

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์นางวงเดือน แสนสี ผู้ประกอบอาชีพทอผ้าได้กล่าวถึงการถ่ายทอดกระบวนการทอผ้าของครอบครัวไว้ว่า “การถ่ายทอดการทอผ้าแก่สมาชิก

ในครอบครัวนั้น ไม่ถือว่าเป็นการบังคับขึ้นอยู่กับความต้องการ การใฝ่รู้ของสมาชิกแต่ละในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวเดียวกันจะได้รับการถ่ายทอดไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับความสนใจ เวลา ภาระหน้าที่ในครอบครัวเดียวกันจะได้รับการถ่ายทอดมากจนสามารถทอดผ้าได้ บางคนไม่สนใจหรือมีภาระหน้าที่อื่นมากก็ไม่สามารถทอดได้ แต่ถูกผู้หญิงในครอบครัวที่ไม่ได้เรียนต่อ ต้องทอดให้ได้เพราะเมื่อแต่งงานมีครอบครัวต้องทอดให้ครอบครัวได้ใช้”

จึงอาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันที่มีบทบาทในการถ่ายทอดกระบวนการการทอดผ้าแก่บุคคลในครอบครัวเป็นอย่างมาก ทั้งบทบาทโดยตรงและบทบาทโดยทางอ้อม เริ่มตั้งแต่เยาว์วัยจนถึงเติบโตมีครอบครัวไปจะต้องเรียนรู้กระบวนการและจะเป็นผู้ถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัวของตนต่อไปในภายภาคหน้า บุคคลที่ไม่ได้รับการถ่ายทอดนั้นต่อไปก็ไม่อาจถ่ายทอดให้สมาชิกรุ่นต่อไปได้

2. กลุ่มเพื่อน

จากการอยู่รวมกันเป็นกลุ่มของคนในชุมชน สภาพความเป็นอยู่ดังกล่าวนี้ทำให้คนมีโอกาสได้พบปะและร่วมกิจกรรมต่างๆ จนทำให้เกิดเป็นกลุ่มเพื่อนขึ้นมา และการไปมาหาสู่กันการพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกลุ่มเพื่อน กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้สิ่งหนึ่งที่คนได้สัมผัสมองเห็นและนำมาเป็นหัวข้อการสนทนาถ่ายทอดซึ่งกันและกันก็คือเรื่องการแต่งกาย ผู้ที่ใส่เสื้อผ้าพื้นเมืองก็จะพูดคุยปรึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ในเรื่องการทอดผ้าบางคนใส่ผ้าทอลวดลายแปลกใหม่ สวยงาม ก็เอามาดูกัน มีการชักชวนกันให้ร่วมกันทอดผ้าจากเพื่อนๆ ที่มีความชำนาญมากกว่าหรือบางครั้งก็อาจได้รับการเชิญชวนให้ไปฝึกทอดที่บ้านด้วยกันซึ่งจากการสอบถาม พบว่า พวกเขามักจะสนทนากันในเรื่องการทอดผ้ากับเพื่อนๆ ที่ทอดผ้าด้วยกัน มีความช่วยเหลือกัน มีการแลกเปลี่ยนความรู้และความคิดในเรื่องการทอดผ้าระหว่างกันเสมอ

นอกเหนือจากการถ่ายทอดในลักษณะดังกล่าวแล้ว การแต่งกายชุดพื้นเมือง เพื่อมาร่วมงานกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ยังเป็นการสร้างค่านิยมใส่กลุ่มเพื่อนด้วยกัน โดยผู้ที่ไม่ได้แต่งชุดพื้นเมืองด้วยกัน โดยผู้ที่ไม่ได้แต่งชุดพื้นเมืองมาร่วมกิจกรรมเมื่อเห็นเพื่อนส่วนใหญ่แต่งตัวด้วยชุดพื้นเมืองตนเองก็รู้สึกว่าจะอยากแต่งกายชุดพื้นเมืองเหมือนเพื่อนๆ บ้าง และต่างก็ต้องไปขอให้ มารดา พี่สาว หรือญาติช่วยทอและตัดเย็บให้

จากลักษณะการพบปะกันพูดคุยกันของกลุ่มเพื่อนทำให้การแลกเปลี่ยน แนะนำและให้ความรู้แก่กันในเรื่องการทอดผ้า นับได้ว่าเป็นการถ่ายทอดระหว่างกัน โดยตรงจากกลุ่มเพื่อน นอกจากนั้นแล้วการแต่งกายด้วยชุดผ้าพื้นเมือง เพื่อร่วม

พิธีกรรมต่างๆ ก็ยังเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการทอผ้าโดยทางอ้อม ได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ เป็นสิ่งกระตุ้นให้มีการสืบทอดการแต่งกายและการทอผ้ามาใช้ให้สืบทอดต่อไป

3. กลุ่มอาชีพ

กระบวนการเรียนรู้การทอผ้า เกิดขึ้นได้โดยการรวมกลุ่มของคนที่มีอาชีพเดียวกันและ โดยเฉพาะได้รับการสนับสนุนจากผู้นำของชุมชนที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่หน่วยงานของรัฐ เช่น หน่วยงานท้องถิ่น ได้ให้การสนับสนุน โดยการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ตามความสนใจขึ้นในแต่ละตำบล เช่น กลุ่มปลาร้าบอง กลุ่มทอเสื่ออก และกลุ่มทอผ้านี้จะเน้นการทอผ้ากลุ่มมักมีการนำผลงานออกจัดแสดงและจำหน่ายในงานต่างๆ เช่น งานประจำปีของอำเภอ

การถ่ายทอดภายในกลุ่มเริ่ม โดย ผู้นำชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ จัดกลุ่มขึ้น ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ ชักชวนกันมาเป็นสมาชิกแล้วใช้เวลาที่ว่างจากการประกอบอาชีพมาร่วมกันทอผ้า ผ้าที่ได้เป็นการทอ เพื่อนำไปใช้กันภายในครอบครัว หรือบางครั้งก็นำไปแสดงในงานต่างๆ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผ้าทอพื้นเมืองของจังหวัด แต่ส่วนใหญ่จะจำหน่ายให้กับผู้ที่สนใจแต่ทอไม่เป็นหรือไม่มีเวลาทอเองซึ่งมีทั้งคนในหมู่บ้าน และในตัวอำเภอ ซึ่งต่างก็จะสั่งซื้อจากกลุ่มอาชีพทอผ้าเหล่านี้ สมาชิกที่มีความรู้ ความชำนาญเหล่านี้จะมีการชักชวนบุคคลในชุมชนมาฝึกฝนกระบวนการทอผ้าทุกขั้นตอน และเปิดโอกาสให้ผู้สนใจเข้าร่วมฝึกฝนการทอผ้า โดยสมาชิกจะเป็นผู้แนะนำฝึกฝนอย่างใกล้ชิด เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ผ้าทอของจังหวัดกาฬสินธุ์ ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนของผู้นำในชุมชนและเจ้าหน้าที่จากรัฐ

บทบาทของกลุ่มอาชีพดังที่ได้กล่าวมานั้น เมื่อพิจารณาบทบาทในการถ่ายทอด พบว่า มีบทบาททั้งด้านการถ่ายทอดทางตรงและทางอ้อม การถ่ายทอดทางตรงก็คือการที่สมาชิกในกลุ่มอาชีพมีการชักชวนผู้ที่สนใจมาฝึกฝนกระบวนการทอผ้าให้ เพื่อนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ทั้งในครอบครัวและในกลุ่มอาชีพ และจะเป็นผู้สืบทอดกับคนรุ่นต่อไปอีก ส่วนการที่มีการทอผ้าทอของกลุ่มอาชีพ ไปจัดแสดงจัดจำหน่ายนั้นก็นับได้ว่าเป็นการส่งเสริมการถ่ายทอดในกลุ่มอาชีพให้สืบต่อไป เป็นการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ วัฒนธรรมการทอผ้าบ้าน โลกเจริญ อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ให้แพร่หลายมากขึ้น

8) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับการบริหารจัดการของกลุ่ม พบว่า กลุ่มแม่บ้านทอผ้าบ้าน โลกเจริญ ตำบลหนองกุงศรี อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนใหญ่จะทอดตามความต้องการและความนิยมของลูกค้า โดยไม่ว่าจะเป็นลวดลายหรือสีสันทันที

เลือกใช้ ซึ่งในอดีตคนจะนิยมใช้ผ้าที่มีสีสันฉูดฉาดและตัดกันแต่ในปัจจุบันนิยม ใช้สีสันทึกลับกลืนกัน ส่วนลวดลายผู้ทอก็จะมีการประยุกต์จากลวดลายเดิมจนเกิดเป็นลวดลายใหม่ขึ้นเรื่อยๆ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าลวดลายเดิมสูญหายไปแต่อย่างใด โดยจะมีลวดลายเพิ่มเติมขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเป็นทางเลือกในการเลือกซื้อของลูกค้า ผ้าทอบ้าน โลกเจริญ ตำบลหนองกุงศรี อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่มีขายอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

8.1) ผ้าไหม หรือผ้าฝ้าย ที่ทอโดยทอเป็นแบบสี่พื้น และลวดลายตามที่ลูกค้าสั่งเหมาะสมที่จะใช้ตัดเย็บ เพื่อสวมใส่ในโอกาสพิเศษต่างๆ

8.2) ผ้าทอลายเกล็ดเต่า จะมีอยู่ 2 ลาย คือ ลายสอง และลายสาม ผ้าที่ลูกทอขึ้น จะมีหน่วยงานต่างๆ เข้ามาสั่งซื้อ สามารถที่จะเลือกลาย และเลือกสีได้ตามที่ลูกค้าต้องการ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้าทุกกลุ่มที่อยู่กระจัดกระจายและง่ายต่อการหาซื้อของลูกค้ามากขึ้น ในปัจจุบันผ้าทอได้ถูกส่งขายสู่ตลาดด้วยวิธีต่างๆ ดังนี้

8.2.1) ขายที่บ้านประชาชนกลุ่ม ถ้าลูกค้ามาตรงกับเวลาที่กลุ่มทอผ้าพอดี ลูกค้าที่เข้ามาซื้อผ้าทอจะสามารถชมชิ้นตอนและวิธีการทอผ้า หรือสั่งทอตามที่ต้องการกับผู้ทอผ้าได้โดยตรง

8.2.2) การออกร้านจำหน่ายในเทศกาลต่างๆ ซึ่งกลุ่มทอผ้าจะจัดส่งสมาชิกของกลุ่มออกไป เพื่อเป็นผู้จำหน่ายผ้าทอของกลุ่ม ซึ่งสมาชิกผู้ที่ถูกเลือกไปจำหน่ายจะสามารถตอบคำถามของลูกค้าได้ตามความเป็นจริง รวมนำข้อมูลหรือข้อติชมต่างๆ ที่ได้จากลูกค้า เพื่อกลับมาแก้ไขและพัฒนาสินค้าของกลุ่มต่อไป

8.2.3) การส่งไปให้ญาติหรือคนรู้จักขายตามจังหวัดต่างๆ โดยวิธีนี้ต้องอาศัยไว้ใจระหว่างกลุ่มกับผู้ขาย โดยจะมีสมาชิกคนใดคนหนึ่งในกลุ่มเป็นผู้รับรองและรับผิดชอบหากเกิดปัญหาขึ้น เพราะทางกลุ่มจะต้องส่งผ้าไปให้ก่อน เมื่อผ้าที่ส่งไปขายได้ ผู้ขายจึงจะมาชำระเงินตามที่ตกลงไว้ ส่วนผ้าที่ขายไม่ได้ผู้ขายก็จะนำมาคืนหรือนำมาเปลี่ยน เพื่อรับผ้าชิ้นใหม่ไปขายต่อ

ในการจำหน่ายผ้าทอของกลุ่มทอผ้าในบ้าน โลกเจริญ อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์จะมีการตั้งราคาสินค้าโดยคำนวณจากราคาต้นทุนในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ในการทอผ้าบวกกำไร ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะคำนึงถึงราคาขายของของกลุ่มทอผ้าในหมู่บ้านอื่นหรือร้านค้าที่มีผ้าทอขายด้วย และกำไรส่วนดังกล่าวผู้ทอก็จะต้องแบ่งให้กลุ่มตามสัดส่วนที่ได้ตกลงกันไว้ ทั้งนี้ก็เพื่อเก็บไว้เป็นเงินทุนของกลุ่มต่อไป

ราคาของผ้าที่มีจำหน่ายในท้องถิ่น

ผ้าชิ้น จำหน่ายเป็นชิ้น ราคา 400-600 บาท

ผ้าพื้น จำหน่ายเป็นชิ้น ราคา 300-700 บาท ตามความยาวของผ้า
 ผ้าลายเก๋เด็ด่าจะขาย เมตรละ 110 บาท

9) จากการสัมภาษณ์กลุ่มแม่บ้านเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มที่นอกเหนือ
 จากการทอผ้า พบว่า กิจกรรมกลุ่มที่นอกเหนือจากการทอผ้า กลุ่มบ้านจะมีกิจกรรมกลุ่ม ปีละ
 2 ครั้ง ที่จะมีการจัดงานพบปะสังสรรค์กัน และจะมีการ ไปศึกษาดูงานจากกลุ่มแม่บ้านที่จังหวัด
 ใกล้เคียง เพื่อนำความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาของกลุ่มของตัวเอง

ความรู้เกี่ยวกับการทอผ้า

ในอดีตการทอผ้าของคนในชุมชนจะเริ่มจากการนำขลุ่ยฝ้ายที่ได้จากการปลูกต้น
 ฝ้ายมาผ่านกระบวนการปั่นฝ้ายจนได้เป็นเส้นฝ้าย นำเส้นฝ้ายที่ได้ไปย้อมสีที่ได้จากธรรมชาติ
 ซึ่งส่วนใหญ่จะได้มาจากเปลือกไม้หรือใบไม้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ดังที่ได้สอบถามจากป้าไผ่เวียง
 คำศิลา สมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มทอผ้าบ้านโคกเจริญ พบว่า สีดำจากเปลือกไม้มะเกลือสีคราม/
 น้ำเงินได้จากเปลือกไม้ประดู่ สีเทาได้จากเปลือกไม้มะนะ และสีม่วงเทาได้จากกาบมะพร้าว
 ดังนั้น สีเส้นของผ้าที่ทอได้จึงไม่ค่อยหลากหลายเท่าในปัจจุบันที่เปลี่ยนจากการใช้เส้นฝ้ายได้
 จากการปลูกฝ้ายและปั่นฝ้ายเองมาเป็นเส้นฝ้ายสังเคราะห์ แต่วิธีและขั้นตอนการทอยังคงไม่
 เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ซึ่งการทอผ้าในปัจจุบันจะมีอุปกรณ์ ดังนี้

1. ฝ้ายสังเคราะห์สีต่างๆ สาเหตุที่ใช้ฝ้ายที่ได้จากธรรมชาติโดยการปลูกเอง คือ
 เพื่อเป็นการลดขั้นตอนการผลิตและเป็นการประหยัดเวลาเนื่องจากชาวบ้านใช้เพียงช่วงเวลา
 ว่างเท่านั้น ในการทอผ้า หากต้องมีการปลูกฝ้ายเอง ย้อมสีฝ้ายเอง อาจทำให้ผลผลิตหรือ
 สินค้าออกมาไม่ทันต่อความต้องการของตลาด นอกจากนี้ฝ้ายสังเคราะห์ยังมีคุณสมบัติที่ดีกว่า
 ฝ้ายที่ได้จากธรรมชาติ คือ ฝ้ายสังเคราะห์มีสีเส้นที่หลากหลายและสวยงามกว่า ไม่หด สีไม่ตก
 ขณะซัก มีความคงทน อายุการใช้งานนาน และเมื่อทอเป็นผืนแล้วยังมีความยืดหยุ่นมากกว่า
 การใช้เส้นฝ้ายที่ได้จากธรรมชาติอีกด้วย

2. กี่ทอผ้า วิธีการทอของกลุ่มแม่บ้านจะใช้กี่ธรรมดา การทอก็มีวิธีใช้เวลานาน
 มาก และต้องใช้ความละเอียดละออเป็นพิเศษ ซึ่งจะต้องให้เนื้อผ้าทอออกมาเรียบ ส่วนต่างๆ
 ของกี่ทอผ้านี้ ประกอบด้วย

2.1 โครงกี่ ซึ่งทำด้วยไม้ สำหรับเป็น โครงยึดปลายเส้นด้ายที่ทอพร้อมที่จะ
 ทอเป็นผืนผ้า

2.2 ไม้รองเส้นฝ้ายยืน เป็นส่วนที่อยู่ติดกับผู้ทอ

2.3 ไม้ม้วนผ้าที่ทอแล้ว

2.4 รางกระสวย

2.5 หวีหรือฟืม สำหรับทำให้ตะกรอขึ้นลงตามความต้องการ

3. ไม้สอด ใช้สำหรับพันด้ายเพื่อเตรียมทอ
4. กง ใช้สำหรับเรียงเส้นด้าย
5. ก้าง ใช้สำหรับปั่นด้ายเข้าไม้สอด
6. ไม้เก็บดอก ใช้ในการยกเส้นด้ายเพื่อสร้างลาย
7. ไม้พลิก มีขนาดความกว้างมากกว่าไม้เก็บดอกความยาวพอกัน ใช้พลิกเส้นด้าย

ขณะทอผ้า

การเตรียมเส้นด้าย

การเตรียมเส้นฝ้าย แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. การเตรียมเส้นขึ้น ได้แก่ การกรอฝ้ายเข้าหลอด การเดินฝ้าย การหวี และ การเก็บตะกรอ

2. การกรอฝ้ายเข้าหลอดแล้วใส่ในกระสวย

กรรมวิธีในการทอผ้า

การทอผ้า มีกรรมวิธีในการทอซึ่งแบ่งเป็นขั้นตอนได้หลายขั้นตอน เริ่มตั้งแต่ การนำเส้นมาข้อมที่ จะนำมาข้อมนี้ส่วนมากจะ ได้มาจากดอกฝ้าย แต่ปัจจุบัน ไม่ได้ทำการปลูก ฝ้ายจึงใช้เส้นฝ้ายสังเคราะห์แทน โดยกำหนดหรือเลือกใช้สีได้ตามความต้องการเมื่อ ได้เส้นที่มี สภาพต้องการแล้ว ก็จะนำเข้าสู่กรรมวิธีในการทอ โดยแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการปั่นหลอด หรือกรอหมี

1.1 แก่ด้ายที่มัดเป็นเปราะๆ ออกก่อน (การแก่ด้าย คือการแก้ออกฟางที่มัด ให้เป็นลวดลายต่างๆ ออกให้หมด)

1.2 นำปอียด้ายที่แก่เสร็จ จึงใส่กง แล้วดึงเจอนไหมมาผูกติดกับหลอดที่อยู่ เข็มใน ใช้มือปั่นหลอด หรือไน โดยการหมุนเวียนซ้ายไปตลอด

2. ขั้นตอนเรียงเส้นด้าย นำเอาหลอดด้ายจากขั้นแรกมาโดยการจิ้งตามแนวยาว ซึ่งทำ เป็นโครงไม้คล้ายโต๊ะในแนวลาดเอียง นำเส้นฝ้ายที่จะใช้ทอใส่หลอดแล้วนำมาเรียงตาม ความยาวของผ้า สำหรับผ้าด้านความกว้างเวลาใส่ฟืมหน้ากว้าง 34-36 นิ้ว

3. ขั้นตอนการสับหูก

3.1 นำเครื่องมือที่ข้อมสีเสร็จแล้ว มากางเพื่อดึงให้เส้น ไหมตึงเท่ากันจน

3.2 นำเครื่องด้ายที่ตึงเท่ากันแล้วมาต่อใส่ฟืม โดยการผูกติดกับกนกูก (กนกูก คือ ปมผ้าเดิมที่ทอติดไว้กับฟืมโดยไม่ตัดออก เพื่อที่จะต่อเครื่องทอไว้ทอครั้งต่อไป)

4. วิธีการกางทูก

4.1 นำฟืมที่สียบเครื่องทอแล้วไปกางใส่ที่ โดยดึงเส้นไหมตึงสม่ำเสมอทุกเส้น

4.2 ทูกที่กางเสร็จแล้วจะต้องเรียงเส้นไหมหลังฟืม โดยแยกเส้นไหมออก

ไม่ให้ติดกันความยาวประมาณ 1 เมตร

4.3 นำไม้หลาวกลม 2 อัน เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 0.5 ซม. มาสอดคั่นให้เส้นไหมขอเครื่องทอไขว้กันเป็นกากบาทอยู่ หลังฟืม เพื่อให้เลื่อนฟืมไปข้างหน้าในเวลาทอได้สะดวก

5. ชั้นใส่ฟืม ชั้นนี้นับว่าเป็นชั้นที่ค่อนข้างจะยาก เพราะเป็นงานที่อาศัยความละเอียดประณีตคนทำจะต้องมีประสบการณ์เป็นพิเศษ ชั้นนี้ก็ต้องนำเอาฝ้ายที่เป็นเส้นยืนมาใส่ฟืมตามแนวฟืมโดยต้องนำเอาปลายเส้นฝ้ายที่เรียงแล้วนั้น มาผูกมัดติดกับฟืมที่ละเส้นตามความกว้างผืนผ้า ซึ่งต้องใช้เวลาานาน จากนั้นก็เลื่อนเข้าฟืมสำหรับเป็นเส้นยืนในการทอผ้าต่อไป

6. ชั้นทอ นำเอาฟืมที่มีเส้นด้ายประดิษฐ์น้ำหนึ่ง (เส้นยืนที่ต่อเข้าฟืม) มาเข้าเครื่องทอ คือ กี่ทอผ้า โดยเอาเส้นฝ้ายที่ติดกับฟืมนี้เป็นเส้นยืนซึ่งเป็นแนว เส้นยืนนี้ส่วนมากนิยมใช้ฝ้ายดิบและฝ้ายสำหรับใส่กระสวย ทั้งนี้เพื่อให้เนื้อผ้าดีขึ้น

เทคนิคในการทอผ้า

1. ใช้ฝ้ายสังเคราะห์ เพื่อลดปัญหาการหดตัวและการตกลีขณะซัก นอกจากนี้ยังทำให้ผ้าที่ทอได้มีความยืดหยุ่นมากกว่า

2. สีของเส้นฝ้ายที่จะใช้ทอ สามารถเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม หรือตามความพอใจของผู้ทอ โดยในส่วนที่เป็นลายผ้า ควรเลือกใช้ให้เข้ากับสีที่เป็นสีพื้นของผ้า ก่อนการทอจริงควรมีการนำเส้นฝ้ายแต่ละสีที่จะใช้ทอเป็นลวดลายมาเทียบกันก่อนว่าเข้ากันหรือไม่

3. การทอผ้าสีพื้น หากเป็นสีเข้ม ในแนวตั้งมักใช้เป็นฝ้ายสีดำ ส่วนแนวนอนก็ใช้เป็นสีที่ต้องการ เช่น สีแดง สีน้ำตาล สีน้ำเงิน แต่หากเป็นสีอ่อน ทั้งแนวตั้งและแนวนอนก็จะใช้เส้นฝ้ายสีเดียวกัน เช่น สีเหลือง สีชมพู หรือในบางครั้งแนวตั้งอาจใช้เป็นเส้นฝ้ายสีขาวก็ได้แล้วแต่ความเหมาะสม

3. ผลการถอดองค์ความรู้จากผู้นำชุมชนที่ให้การสนับสนุน ทำการถอดองค์ความรู้ โดยการสัมภาษณ์

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล พบว่า ผู้นำชุมชนร้อยละ 70 เป็นผู้มีอายุ 50-55 ปี ผู้นำชุมชนร้อยละ 90 จะจบการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผู้นำชุมชนร้อยละ 85 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านตั้งแต่เกิด เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ร้อยละ 100 ในการส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มแม่บ้านผู้นำในชุมชนเป็นสิ่งที่หนึ่งที่มีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนหากผู้นำแต่ละคนมีวิสัยทัศน์ที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนก็จะแสดงออกมาให้เห็นชัดเจน ผ้าทอพื้นเมืองซึ่งนับว่ามีความผูกพันกับวิถีชีวิตของคนต่างให้ความสำคัญกับผ้าทอพื้นเมืองที่ทอขึ้นในชุมชนของตนเอง ทั้งผู้นำแบบเป็นทางการและผู้นำแบบไม่เป็นทางการซึ่งมีบทบาทในการส่งเสริมการสืบทอดกระบวนการทอผ้าที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ ผู้นำแบบเป็นทางการมีบทบาทในการส่งเสริมสนับสนุน เช่น ส่งเสริมในการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ ส่งเสริมให้มีการแต่งกายชุดพื้นเมืองเข้าร่วมในงานพิธี งานประเพณีต่างๆ จัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของการทอผ้า เช่น โดยการกำหนดให้มีการแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง ในกิจกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน จะ เป็นการจูงใจ ส่งเสริมให้คนในชุมชนแต่ละคน แต่ละครอบครัวเกิดความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งวัฒนธรรมการทอผ้าด้วย เพราะทุกคนจะต้องแต่งกายชุดพื้นเมือง นอกจากนี้ ยังนับเป็นการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ที่ได้พบเห็นรู้จักผ้าทอพื้นเมืองของหมู่บ้านอีกด้วย

สำหรับผู้นำไม่เป็นทางการในชุมชนจะมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ความเชื่อต่างๆ ผู้นำกลุ่มนี้จะปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง เช่น การแต่งตัวก็จะแต่งด้วยชุดผ้าพื้นเมืองเป็นประจำ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ตักเตือนชี้แนะให้สมาชิกในชุมชนปฏิบัติ ผู้นำที่เป็นกลุ่มสตรีสูงอายุจะเป็นผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดกระบวนการทอผ้าพื้นเมืองมาก โดยตนเองต้องเป็นคนที่มีความรู้ความชำนาญ แล้วถ่ายทอดให้สมาชิกในครอบครัวในชุมชน เป็นที่ปรึกษาในการถ่ายทอด การแต่งกายในการร่วมกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ของชุมชน ผู้นำเหล่านี้ก็แต่งตัวตามประเพณี ชี้แนะให้สมาชิกปฏิบัติตัวได้ถูกต้องผู้นำสตรีสูงอายุจะเป็นผู้ที่สืบทอดวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ไว้มาก

บทบาทของกลุ่มผู้นำในชุมชนมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้ ในเรื่องการทอผ้าพื้นเมือง โดยกลุ่มผู้นำเป็นทางการจะมีบทบาทในด้านส่งเสริม สนับสนุน เผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นรูปแบบของการถ่ายทอดทางอ้อมนั่นเอง ส่วนผู้นำไม่เป็นทางการนั้นจะมีบทบาททั้งในด้านการส่งเสริมถ่ายทอดทั้งอ้อมและการถ่ายทอดทางตรง การถ่ายทอดทางตรง

ได้แก่ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ส่วนการแนะนำการสอนกับสมาชิกนั้นก็เป็นการถ่ายทอดทางตรงของกลุ่มผู้นำแบบไม่เป็นทางการในชุมชนนั่นเอง

ตอนที่ 2 ศึกษากระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์การทอผ้าของกลุ่มแม่บ้านบ้านโลกเจริญ ตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

ในการศึกษากระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์การทอผ้าจะได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การสนทนากลุ่ม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ทำให้ได้ทราบกระบวนการจัดการศึกษาตามอรรถศาสตร์ เรื่องการทอผ้าของกลุ่มแม่บ้าน บ้านโลกเจริญ ตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลมาให้ผู้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ในวงสนทนา ซึ่งเป็นการพูดคุยหรือเป็นการแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม ภายใต้สภาพแวดล้อมที่คุ้นเคย จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ทั้ง 2 กลุ่ม จำนวน 7 คนประกอบด้วย

1.1 การเลือกตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน เลือกโดยการสอบถามสมาชิกกลุ่มทอผ้าจำนวน 14 ท่าน ว่าเห็นสมควรให้ใครเป็นตัวแทนของกลุ่มทอผ้า ในการเข้าร่วมวงสนทนากลุ่มในครั้งนี้ ผู้ที่ถูกเสนอชื่อมากที่สุดคือ นางวาสนา พรมตา นางวงเดือน แสนสี และนางคำสอน ภูคาบเพชร ผู้วิจัยจึงเลือกทั้งสามท่านเป็นตัวแทนของภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้ร่วมการสนทนากลุ่มในครั้งนี้

1.2 การเลือกตัวแทนผู้นำชุมชน เลือกโดยการสอบถามผู้นำชุมชน จำนวน 6 ท่าน ว่าเห็นสมควรให้ใครเป็นตัวแทนของคณะกรรมการสถานศึกษาในการเข้าร่วมวงสนทนากลุ่มในครั้งนี้ ผู้ที่ถูกเสนอชื่อมากที่สุดคือ นายจ่านง ภูพาที นายบุญส่ง แสนสี นายเทพฤทธิ์ มาตรการักษ์ ผู้วิจัยจึงเลือกทั้งสามท่านเป็นตัวแทนผู้นำชุมชน เพื่อเป็นผู้ร่วม การสนทนากลุ่มในครั้งนี้

1.3 นัดหมายจัดการสนทนากลุ่ม ในวันที่ 20 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ตั้งแต่เวลา 09.00 น. ถึงเวลา 11.00 น.

1.4 เตรียมทีมงาน โดยมี นางสาวครุณี ศรีสุพัฒน์ เป็นผู้จัดบันทึก นายไพรัตน์ แสนสี เป็นผู้บริการทั่วไป สื่ออุปกรณ์ เทปบันทึกเสียง และการเตรียมสถานที่โดยจัดให้ผู้ร่วมสนทนา นั่งเป็นวงกลม ที่บ้านประธานกลุ่มแม่บ้านทอผ้า บ้านโลกเจริญ ตำบลหนองกุ้งศรี อำเภอหนองกุ้งศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

1.5 เมื่อถึงวัน เวลา ที่นัดหมายผู้วิจัยและทีมงาน ได้เตรียมสถานที่ และ อุปกรณ์ต่างๆ ให้ครบถ้วนเตรียมรอสมาชิกผู้ร่วมสนทนา พอสมาชิกที่จะร่วมสนทนาบางส่วน มาถึง ผู้วิจัยและทีมงาน ได้ทักทายต้อนรับจัดหาน้ำให้ดื่ม และของว่างรับรอง สนทนาพูดคุยด้วยความเป็นกันเอง เมื่อสมาชิกที่จะเข้าร่วมสนทนากลุ่มมาพร้อมกันเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้แนะนำตนเองและทีมงาน ให้สมาชิกในวงสนทนาได้รับทราบ

1.6 ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยและจุดมุ่งหมายในการสนทนากลุ่มให้สมาชิกในวงสนทนาได้รับทราบ

1.7 ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบ สัมภาษณ์ ให้สมาชิกในวงสนทนาทุกคน ได้รับทราบ และร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น สุดท้ายได้ลงความเห็นร่วมกันว่าให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการทอผ้าพื้นเมือง “นายจ่านงค์ ภูพาทิ” ได้เสนอข้อปริกษาต่อวงสนทนาว่า ควรจัดกิจกรรม การเรียนในลักษณะใดจึงจะเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการทำงานของเด็กและ เยาวชนอย่างสูงสุด และเสนอว่าควรกำหนดการสอนเป็นช่วงๆ หรือเป็นตอนๆ ไป

“นางวาสนา พรมตา” ประธานกลุ่มแม่บ้าน ได้เสนอว่าควรให้จัดแบ่งเป็น ฐานการเรียนรู้จะดีหรือไม่ จากนั้นก็ได้อธิบายวิธีการจัดกิจกรรมในฐานการเรียนรู้ให้สมาชิกใน วงสนทนาได้ฟัง ทุกคนเห็นด้วยกับการจัดในรูปแบบการแบ่งเป็นฐานการเรียนรู้ และได้เสนอว่า “ควรแบ่งฐานการเรียนรู้ออกเป็น 5 ฐาน คือ ฐานที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า ฐานที่ 2 เรื่องการ เตรียมและวิธีเลือกสีของเส้นด้ายในการทอผ้า ฐานที่ 3 เรื่องการเตรียมเครื่องมือ เพื่อการทอผ้า ฐานที่ 4 เรื่องเรื่องการสาธิตวิธีการทอผ้า และฐานที่ 5 เรื่องปฏิบัติการทอผ้า

“นางวงเดือน แสนสี” สมาชิกกลุ่มแม่บ้านทอผ้า ได้เสนอแนะเพิ่มเติมว่า “สมควรให้เพิ่มอีกหนึ่งฐาน เพื่อความสมบูรณ์ คือฐานเรื่องประวัติความเป็นมาของการทอผ้า” สมาชิกในวงสนทนาเห็นชอบด้วย จึงได้ร่วมกันกำหนดฐานการเรียนรู้ออกเป็น 6 ฐาน ดังนี้

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 เรื่องประวัติความเป็นมาของการทอผ้า

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 เรื่องเครื่องมือที่ใช้ในการทอผ้า

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เรื่องการเตรียมและวิธีเลือกสีของเส้นด้ายในการทอผ้า

ฐานการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการเตรียมเครื่องมือเพื่อการทอผ้า

ฐานการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องการสาธิตวิธีการทอผ้า

ฐานการเรียนรู้ที่ 6 เรื่องปฏิบัติการทอผ้า

ในการจัดการสนทนากลุ่มในครั้งนี้ ผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ร่วม
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างหลากหลาย เช่น

นายบุญส่ง แสนสี กล่าวว่า

“ในชุมชนบ้านเรามีผู้มีความรู้ความชำนาญเรื่องการทอผ้า ซึ่งมีความสามารถ มีประสบการณ์ในการทอผ้ามานานจนสามารถทำเป็นอาชีพ ได้รับการยอมรับจากพี่น้องชาวบ้านทั่วไปอย่างกว้างขวาง เป็นเรื่องที่ดีถ้าได้ทำ”

นายเทพฤทธิ์ มาตราบุรี กล่าวว่า

“การนำภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งเป็นผู้รู้ มีความเข้าใจและได้ทอผ้ามานาน มาสอนเด็กและเยาวชนให้ทำทอผ้าได้ เป็นการส่งเสริมและให้กำลังใจผู้มีความรู้ความสามารถ เห็นความสำคัญของคนแก่คนเฒ่า ทำให้เกิดความดีใจและภูมิใจที่ลูกหลานยังเห็นความสำคัญ และยังคงคิดถึงความดีของตนเอง”

นายจ่านงค์ ภูพาทิ กล่าวว่า

“การได้ลงมือปฏิบัติจริงหรือ ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงกับผู้รู้ จะทำให้ลูกหลานของเราเข้าใจง่าย และจำได้ไม่ลืม”

นางคำสอน ภูคาบเพชร กล่าวว่า

“หากชุมชนได้จัดกิจกรรมร่วมกันบ่อยๆ จะทำให้เกิดความผูกพัน มีความเข้าใจอันดีและสามารถให้ความร่วมมือกัน ได้ทุกด้าน จะทำให้งานต่างๆ บรรลุผล ได้ อย่างเป็นอย่างดี”

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้สรุปความเห็นจากการสนทนากลุ่มว่า ผลการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า ให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการทอผ้า โดยให้นำภูมิปัญญาท้องถิ่น (แม่บ้านทอผ้า) มาเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 ท่าน คือ นางวาสนา พรมตา นางวงเดือน แสนสี และ นางคำสอน ภูคาบเพชร โดยจัดแบ่งฐานการเรียนรู้ออกเป็น 6 ฐาน ซึ่งสมาชิกทุกคนเห็นว่าคุณค่าที่ผู้วิจัยสรุปมีความชัดเจน ผู้วิจัยจึงได้กล่าวขอบคุณสมาชิกที่เข้าร่วมสนทนาทุกท่าน และยุติการสนทนากลุ่มเมื่อเวลา 10.50 น.

ก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกำหนด วัน เวลา และสถานที่ในการจัดการเรียนรู้แต่ละฐานการเรียนรู้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงกำหนดการจัดกิจกรรมในฐานการเรียนรู้ เรื่องการทอผ้า

ฐานการเรียนรู้ที่	สถานที่	เวลา	วัน เดือน ปี
1	บ้าน โศกเจริญ	9.00 น. ถึง 12.00 น.	27 กุมภาพันธ์ 2553
2	บ้าน โศกเจริญ	9.00 น. ถึง 12.00 น.	6 มีนาคม 2553
3	บ้าน โศกเจริญ	9.00 น. ถึง 12.00 น.	13 มีนาคม 2553
4	บ้าน โศกเจริญ	9.00 น. ถึง 12.00 น.	20 มีนาคม 2553
5	บ้าน โศกเจริญ	9.00 น. ถึง 15.00 น.	27 มีนาคม 2553
6	บ้าน โศกเจริญ	9.00 น. ถึง 15.00 น.	3 เมษายน 2553

2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

จากการสนทนากลุ่มสรุปได้ว่า สมาชิกในวงสนทนาส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันว่าให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เรื่องการทอผ้า และให้ภูมิปัญญาท้องถิ่น จำนวน 3 ท่าน อันประกอบด้วย นางวาสนา พรมตา นางวงเดือน แสนสี และนางคำสอน ภูคาบเพชร ร่วมกับผู้วิจัยเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน โดยแบ่งกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการทอผ้า ออกเป็น 6 ฐานการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้

2.1 ถอดความรู้ฝังลึก โดยใช้เทคนิคเรื่องเล่าเร้าพลัง

2.2 การทบทวนหลังการปฏิบัติ

2.3 การถอดบทเรียน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้วิจัย ได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

เพื่อพัฒนากระบวนการทำงานของเด็กและเยาวชน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการใช้เครื่องมือในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการทอผ้า

เครื่องมือ	การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
<p>ถอดความรู้ฟังลึก โดยใช้เทคนิค เรื่องเล่าเร้าพลัง</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะสำคัญเป็นเครื่องมือในการถอดความรู้ฟังลึก โดยใช้บทบาทภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน 2. วัตถุประสงค์ เพื่อแบ่งปันความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นลงสู่ตัวเด็กและเยาวชน 3. กิจกรรมหลักคือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เล่าสิ่งที่รู้หรือประสบการณ์ของตนให้เด็กและเยาวชนฟัง นำเด็กและเยาวชนลงมือปฏิบัติจริงเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนทนาซักถามผลที่เกินขึ้น เด็กและเยาวชนได้ความรู้ใหม่จากการฟังเรื่องเล่าและการลงมือปฏิบัติร่วมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
<p>การทบทวนหลังการปฏิบัติ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะสำคัญคือ เป็นการสรุปผลการเรียนรู้หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละฐานการเรียนรู้แล้ว 2. วัตถุประสงค์ เพื่อสรุปองค์ความรู้ และผลการปฏิบัติงานจากการเรียนรู้ในฐานการเรียนรู้ ปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น 3. กิจกรรมหลัก เด็กและเยาวชนในกลุ่มร่วมกันสนทนาทบทวน แสดงความคิดเห็น และร่วมกันสรุป หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานการเรียนรู้แล้ว 4. ผลที่เกิดขึ้น ได้องค์ความรู้ใหม่ที่ถูกต้องสมบูรณ์และได้ประเมินผลการทำงานของกลุ่ม
<p>การถอดบทเรียน</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลักษณะสำคัญ คือการสรุปสิ่งที่ได้เรียนมาทั้งหมดมาเขียนเป็นแผนที่ความคิดให้ได้องค์ความรู้โดยรวมที่ถูกต้องสมบูรณ์ 2. วัตถุประสงค์ เพื่อสืบค้นความรู้โดยรวมจากการเรียนรู้และการปฏิบัติงานในฐานการเรียนรู้ทั้ง 6 ฐานการเรียนรู้ 3. กิจกรรมหลัก คือการสรุปความรู้ทั้งหมดออกมาเขียนเป็นแผนที่ความคิด ให้ได้องค์ความรู้โดยรวมที่ถูกต้องสมบูรณ์ 4. ผลที่เกิดขึ้น เด็กและเยาวชน ได้องค์ความรู้เรื่อง การทอผ้า และได้ประเมินผลการทำงาน โดยภาพรวม

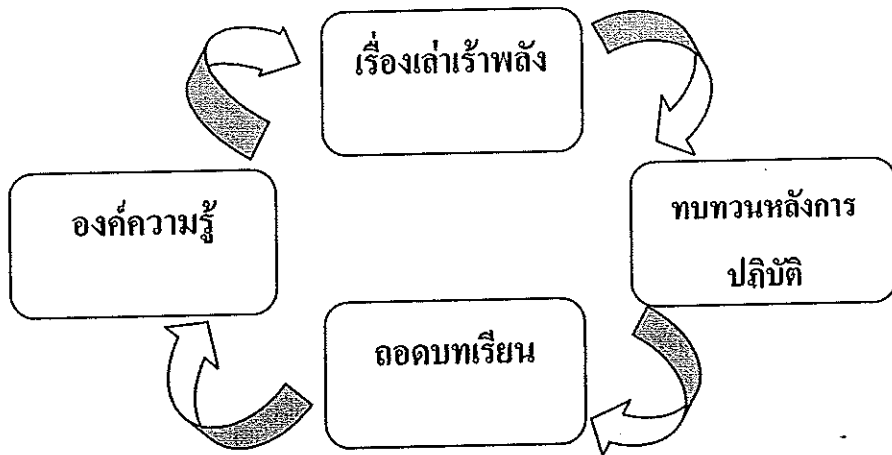
การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นที่จะศึกษากระบวนการเรียนรู้ เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการวิจัย พบว่า

2.1 การถอดความรู้ฝังลึกโดยใช้เทคนิคเรื่องเล่าเร้าพลัง โดยให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ท่าน เล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์ของตนเกี่ยวกับการทอดผ้าให้เด็กและเยาวชนฟัง และสาธิตการทอดผ้าในแต่ละขั้นตอนให้เด็กและเยาวชนดูอย่างละเอียด นำเด็กและเยาวชนลงมือปฏิบัติการทอดผ้าในแต่ละฐานการเรียนรู้ในแต่ละขั้นตอน โดยมีภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้ง 3 ท่าน ให้คำแนะนำและดูแลอย่างใกล้ชิด เป็นการถอดความรู้ที่ฝังลึกจากภูมิปัญญาท้องถิ่นลงสู่ นักเรียน พบว่า ผู้เล่า เล่าด้วยอารมณ์แจ่มใส มีจิตใจเป็นผู้ให้ ภาควิชาใจในความสำเร็จที่ตนเอง เล่า เล่าออกมาจากจิตใจ โดยนอกจากจะแสดงออกทางคำพูดแล้วยังแสดงออกทางหน้าตา แววตา ท่าทาง น้ำเสียง ผู้ฟัง ตั้งใจฟังอย่างตั้งใจ ผ่อนคลาย เป็นอิสระ สาธิตการทอดผ้าให้เด็ก และเยาวชนได้เห็น ให้เด็กและเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในการสาธิต อธิบายให้เด็กและเยาวชนฟัง ด้วยความกระตือรือร้น ดูแลการปฏิบัติงานของเด็กและเยาวชนด้วยความสนใจ มีจิตสาธารณะ ที่จะถ่ายทอดความรู้ที่มีอยู่ให้กับลูกหลาน เด็กและเยาวชนมีความสนใจในกิจกรรมทุกขั้นตอน ได้องค์ความรู้เรื่องการทอดผ้า ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่าในการดำรงชีวิตในอนาคต ให้เกียรติ ผู้เล่า ใช้คำถามที่แสดงถึงความสนใจและชื่นชม ในบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร มีความเอื้อ อາทรระหว่างเด็กและเยาวชนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นการให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกรักใน ท้องถิ่น สร้างเจตคติที่ดีในการสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ธรรมชาติและการรักษา สิ่งแวดล้อมที่ดีของท้องถิ่นให้เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

2.2 การทบทวนหลังการปฏิบัติ หลังจากถอดความรู้ฝังลึกโดยใช้เทคนิคเรื่อง เล่าเร้าพลังแล้ว ให้เด็กและเยาวชนแต่ละกลุ่มได้ร่วมสรุปองค์ความรู้จากการเรียนรู้ในฐานะ การเรียนรู้ พร้อมทั้งร่วมกันหาจุดเด่น จุดด้อยของการทำงานจากการร่วมกันปฏิบัติงานในฐานะ การเรียนรู้ เพื่อนำไปพัฒนากระบวนการทำงานในครั้งต่อไปให้ดีขึ้น จากนั้นให้เด็กและเยาวชน นำเสนอผลงานเป็นรายกลุ่ม เสร็จแล้วให้เด็กและเยาวชนแต่ละคนจดบันทึกองค์ความรู้ที่ได้ลงในสมุดบันทึกของตนเอง จากการทบทวนหลังการปฏิบัติ พบว่า เด็กและเยาวชนกล้าแสดงออก สามารถเสนอความคิดเห็น ได้อย่างมีเหตุผล ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน มีความเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน รับผิดชอบในหน้าที่ที่ตนเองได้รับมอบหมายอย่างเต็มใจ และเต็มความสามารถ การปฏิบัติงานในกลุ่มมีกระบวนการทำงานที่ดี มีการวางแผนใน การดำเนินงาน ทำงานเป็นขั้นตอนตามที่กำหนดไว้ในแผน และสามารถประเมินผลการ ปฏิบัติงานทั้งของตนเองและของกลุ่มได้ ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีความสุข

2.3 การถอดบทเรียน หลังจาก กลุ่มแม่บ้าน ผู้วิจัย และเด็กและเยาวชนได้ ร่วมกันจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 6 ฐานการเรียนรู้แล้ว ผู้วิจัยได้นำคณาจารย์ผู้ปฏิบัติงานท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และเด็กและเยาวชน เพื่อจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2553 ณ บ้านรองประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านโคกเจริญ เวลา 09.00 น. เพื่อร่วมกันสรุปรวมองค์ที่ได้ จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานการเรียนรู้ทั้ง 6 ฐานการเรียนรู้แล้ว ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชน และร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนมาทั้งหมด เขียนเป็นแผนที่ความคิด (MIND MAP) ลงบนกระดาษชาร์ตที่ผู้วิจัยเตรียมไว้ เสร็จแล้วร่วมกันตรวจสอบความสมบูรณ์ ของข้อมูลและเพิ่มเติมด้วยการถามต่อ เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สมบูรณ์ สุดท้ายสรุปให้เห็นภาพ ทั้งหมด

สรุปผลที่เกิดจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในฐานการเรียนรู้ ทั้ง 6 ฐาน พบว่า เด็กและเยาวชนสามารถสร้างองค์ความรู้ เรื่องการทอผ้า ได้อย่างครบถ้วนถูกต้อง สมบูรณ์ ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐาน และใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ เช่น การสังเกต การสาธิต และการปฏิบัติ ทำให้เด็กและเยาวชนสามารถ วิเคราะห์งาน วางแผนการทำงาน ปฏิบัติงานตามแผน และประเมินผลงานของตนเองได้อย่างมี กระบวนการ ผลงานออกมาเป็นที่พอใจ เด็กและเยาวชนให้มีความเคารพ และให้ความสำคัญ ต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น ต่างก็มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ตั้งใจในการปฏิบัติงาน รับผิดชอบในหน้าที่ที่ ตนเองได้รับมอบหมายอย่างเต็มใจและเต็มความสามารถ จากการจัดกิจกรรมในฐานการเรียนรู้ ทั้งหมด สามารถสรุปเป็นวงจรการจัดการเรียนรู้ได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 วงจรการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน เรื่องการทอผ้า

ตอนที่ 3 ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามอรรถศาสตร์การทอผ้าของกลุ่มแม่บ้านบ้านโคกเจริญ ตำบลหนองกุงศรี อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์

วิเคราะห์ความพึงพอใจของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การทอผ้า ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำคะแนนที่ได้จากการวัดความพึงพอใจของเด็กและเยาวชนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มาทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปรากฏผลดัง ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความพึงพอใจของเด็กและเยาวชนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การทอผ้า ที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้รู้

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ชอบที่ได้ทำกิจกรรม	4.73	0.46	มากที่สุด
2. ชอบที่ผู้รู้ถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้า	4.67	0.49	มากที่สุด
3. ชอบที่ผู้รู้ให้โอกาสแสดงความคิดเห็น	4.60	0.51	มากที่สุด
4. พอใจที่ได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครั้งนี้	4.47	0.52	มากที่สุด
5. สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน และผู้รู้	4.53	0.52	มากที่สุด
6. ชอบที่ได้มีส่วนร่วมในการร่วมเวทีสรุปบทเรียน	4.67	0.49	มากที่สุด
7. พอใจที่มีผู้รู้คอยช่วยเหลือในการทำกิจกรรม	4.47	0.52	มาก
8. ชอบที่ได้ร่วมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ศึกษาด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชีวิตจริง	4.80	0.41	มากที่สุด
9. ชอบที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง	4.73	0.46	มากที่สุด
10. สามารถนำสิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรมไปใช้ใน ชีวิตจริง	4.53	0.52	มากที่สุด
รวม	4.62	0.76	มากที่สุด

จากตารางที่ 4 พบว่า เด็กและเยาวชนที่ได้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการทอผ้า มีความพึงพอใจโดยรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$ และ $S.D. = 0.036$) เมื่อพิจารณา ระดับความพึงพอใจที่มีต่อการร่วมกิจกรรม พบว่า เด็กและเยาวชนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกเรื่อง คือ ยกเว้นเรื่องพอใจที่มีผู้รู้คอยช่วยเหลือในการทำกิจกรรม จะอยู่ในระดับความพึงพอใจมาก

เวทียืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการทอผ้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามสภาพจริง ด้วยการจัดเวทียืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งใช้หลักการตรวจสอบแบบสามเส้า (Methodological Triangulation) โดยได้นำเสนอข้อค้นพบในรูปแบบการนำเสนอข้อมูล ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ กลุ่มแม่บ้าน ผู้นำชุมชน เด็กและเยาวชน ได้ร่วมกันตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ในวันที่ 8 พฤษภาคม 2553 โดยผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่เป็นผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการวิจัยทั้งหมด ให้สมาชิกในเวทียืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลได้รับทราบ ซึ่งทุกฝ่ายต่างยอมรับและยืนยันร่วมกันว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยนำเสนอมาทั้งหมดนั้นเป็นข้อมูลที่มีความถูกต้องตรงตามที่กลุ่มแม่บ้าน ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมาจริง และเด็กและเยาวชนจำนวน 15 คน ได้รับการพัฒนากระบวนการทำงาน จนเด็กและเยาวชนสามารถลงมือทำงานได้อย่างมีกระบวนการ โดยมีการวิเคราะห์งาน การวางแผนการทำงาน การปฏิบัติงานตามแผน และการประเมินผลงานของตนเอง โดยเน้นการทำงานเป็นรายกลุ่มได้จริง ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอให้สมาชิกในเวทียืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีความถูกต้องและเป็นจริงทุกประการ

ผลที่เกิดขึ้นหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการทอผ้า

1. ผลที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

ในการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้เด็กและเยาวชน จำนวน 15 คน ได้รับการพัฒนากระบวนการทำงาน เด็กและเยาวชนสามารถทำงานได้อย่างมีกระบวนการ คือมีการวิเคราะห์งาน การวางแผนการทำงาน การปฏิบัติงานตามแผน และการประเมินผลงานของตนเองโดยเน้นการทำงานเป็นรายกลุ่มได้จริง และเด็กและเยาวชนมีทักษะกระบวนการทำงาน และการจัดการ การทำงานเป็นกลุ่ม การแสวงหาความรู้ สามารถแก้ปัญหาในการทำงาน รักการทำงาน และมีเจตคติที่ดีต่องาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่เด็กและเยาวชนจะได้นำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิต ทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป โดยส่วนใหญ่เด็กและเยาวชนยอมรับว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ในครั้งนี้ใช้กลุ่มแม่บ้าน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) และแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเด็กและเยาวชนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มแม่บ้าน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ที่มีความรู้ มีประสบการณ์ โดยการสืบค้น ถอดความรู้ เรื่องการทอผ้า ที่มีอยู่ในตัวกลุ่มแม่บ้าน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ทำให้เด็กและเยาวชนได้องค์ความรู้ได้ลงมือปฏิบัติงานในสถานการณ์จริง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถทำให้ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข

2. ผลที่เกิดกับกลุ่มแม่บ้าน

ในการวิจัยในครั้งนี้ ทำให้กลุ่มแม่บ้าน (ภูมิปัญญาท้องถิ่น) ได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้มีโอกาสได้ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเห็นความสำคัญถึงองค์ความรู้ที่มีอยู่ในตัวเอง พอใจในตนเองที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจได้ พอใจในการได้ช่วยเหลือผู้เรียน ภูมิใจในความสำเร็จของตน ภาคภูมิใจที่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนและสังคม สามารถปรับตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ เกิดการรวมกลุ่มในเชิงสร้างสรรค์ของภูมิปัญญาในการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต